

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПРИЗНАЧЕННЯ СУДДІВ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ НА АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСАДИ

ШПЕНОВ Дмитро Юрійович - кандидат юридичних наук, Заслужений юрист України, здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ
УДК 347.962:342

В статті определено поняття категорії адміністративної должности судей в Україні; проанализированы этапы процедуры назначения судей Верховного Суда Украины на административные должности; выявлены основные недостатки законодательного регулирования процедуры назначения судей Верховного Суда Украины на административные должности и предложены пути совершенствования административного законодательства Украины в этой сфере.

Ключові слова: судді, Верховний Суд України, адміністративні посади суддів, процедура призначення на адміністративні посади суддів, служба суддів.

Постановка проблеми

Конституцією та законами України проголошено незалежність та самостійність суддів і їх підкорення виключно вимогам законів. При цьому, для вирішення питань внутрішньої діяльності суду та її організації функціонує суддівське самоврядування та система судового управління (адміністрування), яка, в тому числі, передбачає формування системи адміністративних посад в межах конкретного суду. Згідно зі ст. 20 Закону «Про судоустрій і статус суддів» адміністративними посадами в суді вважаються посади голови суду та заступника (заступників) голови суду. У Верховному Суді України адміністративною посадою також є посада Першого заступника Голови Верховного Суду України [1]. Однак, на нашу думку, доцільно до адміністративних посад також віднести деякі посади в орга-

нах суддівського самоврядування, зокрема, Голови Вищої кваліфікаційної комісії, Голови Ради суддів та його заступників тощо.

Призначення суддів Верховного Суду на адміністративні посади здійснюється в особливому порядку, визначеному законодавством України. Ця процедура, на сьогодні, регламентована не належним чином, оскільки досі залишаються поза межами адміністративно-правового регулювання окремі питання порядку призначення суддів Верховного Суду України на адміністративні посади. Тому, виникає потреба у визначенні шляхів удосконалення законодавства в цій сфері, що обумовлює актуальність теми дослідження.

Актуальність теми дослідження підтверджується недостатністю наукових робіт, що присвячені дослідженню процедури призначення суддів Верховного Суду України на адміністративні посади, а також відсутністю належної законодавчої регламентації окремих питань в цій сфері, що у поєднанні з необхідністю комплексного наукового аналізу даного питання обумовлює важливість та своєчасність даної статті.

Стан дослідження

Окремі аспекти проблеми призначення суддів на адміністративні посади досліджували такі вчені, як Г. О. Барабаш, О. Ю. Дудченко, І. Є. Марочкін, В. В. Мол-

даван, С. П. Погребняк, Н. В. Сібільова, О. В. Старчук, О. В. Стовба, О. В. Ульяновська та багато інших. Однак, на сьогоднішній день відсутні комплексні дослідження, присвячені проблемам призначення суддів Верховного Суду України на адміністративні посади, що ще раз підкреслює важливість та актуальність запропонованої теми.

Мета та завдання дослідження

Метою статті є визначення сучасних проблем в сфері законодавчого регулювання процедури призначення суддів Верховного Суду України на адміністративні посади. Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання: визначити поняття адміністративної посади судді; проаналізувати особливості процедури призначення суддів Верховного Суду України на адміністративні посади; виявити основні недоліки законодавчого регулювання цієї процедури та запропонувати шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу

Для визначення сучасних проблем законодавчого регулювання процедури призначення суддів Верховного Суду України на адміністративні посади, необхідно визначити поняття адміністративної посади.

Так, категорія «адміністративна посада» конструктивно складається з двох термінів – «адміністративна» і «посада». В своєму етимологічному значенні адміністративний тлумачиться як: 1) такий, що співвідноситься за значенням з іменником: адміністрація, пов'язаний з ним. Адміністрація означає систему органів виконавчої і розпорядчої влади, які здійснюють функції управління в державі; посадові особи, які стоять на чолі управління чим-небудь; 2) властивий адміністрації, характерний для неї [2, с. 31]. Визначення поняття «посада» наведено в ст. 1 Закону «Про державну службу»: це визначена структурою і штатним розписом первинна структурна одиниця державного органу, органу влади Автономної Республіки Крим або їх апарату з установленими відповідно до законодавства посадовими обов'язками

[3]. Хоча адміністративні посади утворюються на підприємствах, установах, організаціях усіх форм власності, однак, переважно дана конструкція застосовується переважно у відношенні до державних службовців, які проходять службу в органах державного управління.

Адміністративні посади можуть займати службовці в різних сферах публічної служби, однією з яких є служба на посаді судді. На думку О.В. Ульяновської, адміністративна посада судді – це визначена структурою і штатним розписом одиниця судового органу, на яку відповідно до законодавства покладено коло управлінських повноважень організаційно-розпорядчого та консультативно-дорадчого спрямування, за що особа, призначена на цю посаду, отримує винагороду за свою працю [4, с. 161]. Сформульоване автором визначення не є досконалим, оскільки не відображає всіх специфічних ознак адміністративної посади судді. Адже, виконання організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій є характерним для всіх адміністративних посад. При цьому, не враховано таку особливість, як суміщення суддею на адміністративній посаді адміністративних функцій із функціями здійснення правосуддя. Крім того, необхідно погодитись з думкою Г. О. Барабаша, який зазначає, що вступ на адміністративну посаду відбувається фактично при триваючих трудових правовідносинах особи як судді відповідного суду. Саме останні є єдиною можливою підставою для зайняття адміністративної посади [5, с. 63]. Дана особливість має суттєве значення для характеристики поняття адміністративної посади судді, яку слід врахувати при його формулюванні.

О. Ю. Дудченко визначає адміністративну посаду у судовій системі України як визначений законом та штатним розкладом структурний елемент суду (як державного органу), якому відповідає юридично встановлений комплекс прав та обов'язків (повноважень) щодо організаційного керівництва в суді з метою забезпечення здійснення ефективного правосуддя [6, с. 253]. Дане визначення видається більш

грунтовним, оскільки змістовніше відображає сутність та правову природу досліджуваної категорії. Однак, потребує удосконалення предметна наповненість змісту цього визначення, доповнення його специфічними рисами процесуального характеру тощо.

Аналіз законодавства про судоустрій і статус суддів, дозволяє виділити такі характерні ознаки адміністративної посади, яку займають судді в судах усіх рівнів та спеціалізації:

кількість адміністративних посад в кожному конкретному суді визначається законами «Про судоустрій і статус суддів» та «Про Конституційний суд України»;

можуть займати виключно діючі судді того суду, в якому відкрита вакантна адміністративна посада;

встановлений граничний термін перебування на посаді, обмежений можливістю призначатися на цю посаду не більше, ніж два терміни підряд, крім адміністративних посад в Конституційному Суді, де призначення можливе лише на один трирічний термін;

призначення судді на адміністративну посаду здійснюється в порядку реалізації суддівського самоврядування – шляхом проведення голосування на Зборах суддів того суду, в якому відкрита вакантна адміністративна посада;

поєднання суддею, який обіймає адміністративну посаду, адміністративних функцій і функцій щодо здійснення правосуддя;

особливий зміст адміністративних функцій судді на адміністративній посаді, до яких належить реалізація організаційних, представницьких, контрольних, забезпечувальних та інших повноважень;

встановлений особливий порядок дострокового звільнення з адміністративної посади.

Таким чином, поняття адміністративної посади судді можна сформулювати як визначену законодавством України про судоустрій і статус суддів, структурою і штатним розписом відповідного суду первинну структурну одиницю, на яку органами суддівського самоврядування може бути при-

значений виключно суддя цього суду на строк та в порядку, визначеному законами України, на яку покладається реалізація спеціальних організаційних, представницьких, контрольних, забезпечувальних та інших адміністративних функцій без звільнення від обов'язку щодо здійснення правосуддя.

Призначення на адміністративні посади у Верховному Суді України здійснюється в особливому порядку. Дане питання регламентовано ч. 1 та 3 ст. 20, ст. 42 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та ст.ст. 4-6 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про затвердження Регламенту Пленуму Верховного Суду України» від 9 квітня 2012 року [7]. Аналіз положень цих нормативно-правових актів дозволяє виділити такі етапи процедури призначення (обрання) судді на адміністративну посаду у Верховному Суді України:

1) скликання Пленуму Верховного Суду України не пізніше одного місяця з дня припинення повноважень попереднього Голови Верховного Суду України, його першого заступника, заступників Голови Верховного Суду України чи відкриття вакансії з інших підстав [7]. Підстави та порядок дострокового припинення повноважень Голови Верховного Суду України визначаються ст. 43 Закону «Про судоустрій і статус суддів». Серед підстав дострокового звільнення значаться загальні підстави для звільнення судді та висловлення недовіри Пленумом Верховного Суду України;

2) висування кандидатів на адміністративні посади у Верховному Суді України. Здійснюється шляхом самовисування або надання пропозиції (усної чи письмової) будь-яким суддею Верховного Суду. Один і той же кандидат не може претендувати на дві або більше адміністративних посад одночасно. При цьому, слід врахувати положення ч. 2 ст. 4 Регламенту Пленуму Верховного Суду України про те, що кандидат на будь-яку адміністративну посаду не може головувати на засіданні Пленуму Верховного Суду, на якому здійснюється обрання на цю посаду. В цьому випадку,

головує на засіданні перший заступник або один із заступників голови Верховного Суду. Якщо ж всі вони є кандидатами на обрання їх на адміністративні посади або вони відсутні, то голову засідання обирають судді Пленуму Верховного Суду;

3) затвердження форми бюлетеня для таємного голосування та форми протоколу голосування шляхом таємного голосування. В бюлетені зазначається назва вакантної адміністративної посади та в алфавітному порядку розміщуються прізвища, імена та по-батькові всіх кандидатів на цю посаду;

4) обрання та затвердження складу лічильної комісії, яка відповідно до Регламенту Верховного Суду України повинна складатися з п'яти суддів, із яких обирається голова комісії. Претенденти не повинні бути кандидатами на адміністративні посади, а також по можливості, лічильна комісія повинна включати не більше двох суддів із однієї судової палати. Обрання членів лічильної комісії здійснюється також в порядку таємного голосування за тих претендентів, яких висунув голова, перший заступник або заступники Верховного Суду України, а за їх відсутності – обраний голова засідання Пленуму Верховного Суду;

5) виготовлення бюлетенів для таємного голосування. Забезпечення їх виготовлення покладається на лічильну комісію. На звороті кожного бюлетеня ставиться підпис голови Верховного Суду України та печатка суду. За відсутності голови підпис проставляє виконуючий його обов'язки суддя. Готові бюлетені передаються голові лічильної комісії, про що складається акт передачі;

6) проведення засідання Пленуму Верховного Суду України, на якому відбувається таємне голосування суддів Верховного Суду України. Процедура таємного голосування починається з роздачі суддям бюлетенів, за отримання яких вони розписуються у заздалегідь складених списках. Якщо залишились зайві бюлетені, то вони погашаються. Голосування відбувається в окремому приміщенні шляхом викреслювання всіх кандидатів в бюлетені, крім

одного – того, кого голосуючий підтримує. Далі бюлетень опускається в опечатану скриньку для голосування;

7) підрахунок голосів та визначення результатів голосування. Для цього лічильною комісією після перевірки цілісності скриньки для голосування, виймаються бюлетені, перевіряється їх дійсність, та здійснюється підрахунок голосів по кожному кандидату. Зіпсовані та недійсні бюлетені не враховуються. За результатами підрахунку голосів лічильною комісією складається протокол, який підписується головою та членами комісії. Якщо жоден кандидат не набрав необхідної кількості голосів для того, щоб бути обраним на відповідну адміністративну посаду, лічильна комісія виносить рішення про проведення повторного голосування, на яке виносяться кандидатури двох суддів, які набрали найбільшу кількість голосів;

8) призначення (обрання) на адміністративну посаду судді Верховного Суду України, який набрав найбільшу кількість голосів, що складає більше половини від загального складу Пленуму Верховного Суду України. Голова Верховного Суду, його перший заступник та заступники призначаються строком на п'ять років. При цьому, в Законі «Про судоустрій і статус суддів» чітко не прописано, чи має право суддя займати адміністративну посаду більше, ніж два або більше термінів підряд. Однак, формулювання ч. 1 ст. 42 Закону «Про судоустрій і статус суддів» дає підстави вважати, що на адміністративну посаду суддя Верховного Суду України може бути призначений лише на один п'ятирічний термін.

Отже, процедура призначення (фактично – обрання) на адміністративні посади у Верховному Суді України детально регламентована законодавством України. Однак, і в цій процедурі можна виявити деякі прогалини та недоліки. Так, наприклад, чітко не визначено кількість періодів на які може бути обраний на адміністративну посаду суддя Верховного Суду України.

Крім того, потребує уточнення кваліфікаційних вимог до кандидата на адміні-

стративну посаду, оскільки, як і у випадку з місцевими, апеляційними та вищими спеціалізованими судами, ці вимоги в чинному законодавстві не прописані. При цьому, до кандидата на адміністративну посаду у Верховному Суді України, повинні висуватися більш високі кваліфікаційні вимоги, ніж до кандидата на аналогічну посаду в місцевому, апеляційному або вищому спеціалізованому судді. Зокрема, пропонуємо визначити такі кваліфікаційні вимоги до кандидатів на адміністративну посаду у Верховному Суді України: 1) безперервний стаж роботи у Верховному Суді України повинен складати не менше п'яти років; 2) наявність попереднього досвіду роботи на адміністративних посадах в інших державних органах, судах або на керівних посадах на підприємстві, установі, організації не менше трьох років; 3) відсутність фактів притягнення кандидата до дисциплінарної відповідальності за останні п'ять років; 4) наявність управлінських, організаційних здібностей, лідерських якостей. Серед кандидатів на адміністративні посади у Верховному Суді України доцільно встановити проходження конкурсу, який складатиметься із кваліфікаційного іспиту, психологічного тестування та співбесіди. Потім, прізвища відібраних таким чином кандидатів вносяться до бюлетенів для голосування.

Проведений аналіз процедур призначення (обрання) на адміністративні посади у Верховному Суді України показав, що таке призначення (обрання) можливе лише за наявності відповідних умов, визначених законодавством. Такими умовами є: 1) для призначення на адміністративну посаду кандидат повинен бути діючим суддею Верховного Суду України; 2) для висування судді на адміністративну посаду необхідна обов'язкова згода цього судді; 3) обрання на адміністративну посаду у Верховному Суді України здійснюється шляхом проведення таємного голосування на Пленумі Верховного Суду України; 4) призначення (обрання) судді на адміністративну посаду у Верховному Суді України можливе лише за умови, якщо за нього проголосувало більшість від загальної

кількості суддів Пленуму Верховного Суду України, а також, якщо суддя отримав найбільшу за інших кандидатів кількість голосів. Лише за одночасної наявності всіх цих умов, суддя Верховного Суду України може бути обраний (призначений) на адміністративну посаду.

Таким чином, призначення (обрання) суддів Верховного Суду України на адміністративні посади є внутрішньою процедурою цього суду. Її регулювання здійснюється на загальнодержавному законодавчому та локальному (актами органів суддівського самоврядування) рівнях. Досягненням сучасного законодавства можна вважати те, що обрання суддів на адміністративну посаду практично повністю віднесено до повноважень суддів (Пленуму Верховного Суду України) того суду, в якому здійснюється таке призначення, та виключення з цього процесу впливу інших органів та посадових осіб (Вищої кваліфікаційної комісії, Вищої ради юстиції). Однак, слід вказати і на існування окремих недоліків. Так, на сьогодні залишається нерегульованими окремі питання в цій сфері, що створює умови для розходження в процедурі призначення (обрання) на адміністративні посади в різних судах в питаннях, які повинні бути однакови для всіх судів (залежно від рівня та інстанційності суду). Зокрема, законодавчого визначення потребують кваліфікаційні умови, що висуваються до кандидата на адміністративну посаду Верховного Суду України, порядок та підстави дострокового звільнення судді з адміністративної посади тощо.

Література

1. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41-42, № 43, № 44-45. – Ст. 529.
2. Ефремова Т.Ф. Новый толково-словообразовательный словарь русского языка. / Т.Ф. Ефремова – М. : Издат.: Дрофа, Русский язык, 2000. — 1233 с.
3. Про державну службу: Закон України від 17.11.2011 № 4050-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 26. – Ст. 273.

АНОТАЦІЯ

В статті визначено поняття категорії адміністративної посади суддів в Україні; проаналізовано етапи процедури призначення суддів Верховного Суду України на адміністративні посади; виявлено основні недоліки законодавчого регулювання процедури призначення суддів Верховного Суду України на адміністративні посади та запропоновано шляхи удосконалення адміністративного законодавства України в цій сфері.

SUMMARY

The paper defined the concept of category of administrative judges in Ukraine; the stages of the appointment of judges of the Supreme Court of Ukraine on administrative positions; revealed major shortcomings of the legislative regulation of the appointment of judges of the Supreme Court of Ukraine on administrative positions and suggests ways to improve administrative legislation of Ukraine in this sphere.

4. Уляновська О.В. Щодо визначення процедури призначення суддів на адміністративні посади / О.В. Уляновська // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2013. – № 6. – Том. 2. – С. 160-163.

5. Барабаш Г.О. Окремі питання призначення суддів на адміністративні посади / Г.О. Барабаш // Юрист України. – 2012. – № 1-2 (18-19). – С. 60-64.

6. Дудченко О.Ю. Адміністративні посади у судовій системі України / О.Ю. Дудченко. // Актуальні проблеми права: теорія і практика – 2012. – №25. – С. 251-258.

7. Про затвердження Регламенту Пленуму Верховного Суду України: Постанова Пленуму Верховного суду України від 09.04.2012 № 5 // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-12/para51#n51>